

УДК 343.3/.7(477)

Григорій Крайник,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінального права Національного університету

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ВИЗНАЧЕННЯ РОБІТ З ПІДВИЩЕНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано поняття робіт з підвищеною небезпекою в Україні, правильне розуміння якого сприятиме зменшенню помилок при кваліфікації злочинів проти безпеки виробництва.

Ключові слова: роботи з підвищеною небезпекою, порушення правил безпеки.

З'ясування питання, що є роботами з підвищеною небезпекою, має визначальне значення для правильного застосування ст. 272 КК України «Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою», недопущення помилок при кваліфікації злочинів, передбачених розділом X Особливої частини КК України «Злочини проти безпеки виробництва» та деяких інших суміжних злочинів.

Важливо також дослідити, де міститься перелік робіт з підвищеною небезпекою, чи є він вичерпним.

Під роботами з підвищеною небезпекою деякі дослідники розуміють специфічні роботи всіх видів, урегульовані особливими правилами і пов'язані з підйомними механізмами, балонами високого тиску, електромережею високого напруження [1].

Це визначення викликає заперечення, адже, по-перше, це не «роботи всіх видів», а лише деякі, об'єднані внаслідок своїх характеристик. По-друге, є роботи, врегульовані спеціальними правилами, проте вони не є підвищено небезпечними. Наприклад, роботи з оцінки майнових прав інтелектуальної власності [2] або роботи з обліку дорожньо-транспортних пригод [3] або роботи з розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів [4]. По-третє, роботи з підвищеною небезпекою не вичерпуються роботами, пов'язаними з підйомними механізмами, балонами високо-

го тиску, електромережею високого напруження, є багато інших видів робіт з підвищеною небезпекою [5].

Відповідно до ст. 33 Закону України «Про охорону праці» перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці [6].

Перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджено наказом Державного комітету з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 р. № 15 [7], є вичерпним.

Хоча існує й інший Перелік видів робіт підвищеної небезпеки, що був затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1107 від 26.10.2011 р. [8], який містить лише 26 видів таких робіт і застосовується для надання дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки [9]. До його прийняття для надання дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки чинним був Перелік робіт підвищеної небезпеки від 15.10.2003 р. № 1631 [10], проте на даний час він втратив чинність.

Однак при розгляді злочину, передбаченого ст. 272 КК, слід керуватися Переліком робіт з підвищеною небезпекою від 26.01.2005 р. (що налічує 137 видів робіт з підвищеною небезпекою), оскільки він більш конкретизований до певних видів виробничої діяльності [11]. У п. 9 постанови від 12.06.2009 р. № 7 «Про практику застосування судами України законодавства про злочини проти безпе-

ки виробництва» зазначено: «При розгляді справ про порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (стаття 272 КК) суди повинні керуватися Переліком робіт з підвищеною небезпекою, затвердженим наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15, і законодавчим або нормативно-правовим актом (галузевим або міжгалузевим), у якому встановлено правила безпеки під час проведення відповідних робіт, що входять до Переліку, враховуючи, що в цьому випадку має значення не галузь виробництва, а сам характер таких робіт» [12].

Для робіт з підвищеною небезпекою характерний особливий правовий режим, як правило, окреме, нормативно визначене коло осіб, зобов'язаних дотримуватися відповідних вимог, встановлених правилами безпеки. На відміну від звичайних, роботи підвищеної небезпеки відрізняються високим ступенем вірогідності спричинення шкоди особам, які їх здійснюють [13].

Також для робіт з підвищеною небезпекою притаманна висока ціна порушення (помилки) їх провадження: шкода як результат такого порушення може бути значною — загибель одного або декількох працівників, каліцтво, тяжкі травми, групові нещасні випадки з людьми тощо.

У ст. 14 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» наводиться поняття *нещасного випадку з людьми*. Визнається, що це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть [14].

Поняття «нещасні випадки з людьми» стосовно галузі кримінального права розглядають у двох значеннях: 1) ототожнюються з казусом при розгляді суб'єктивної сторони складу злочину; 2) розглядаються при аналізі об'єктивної сторони складу злочину як різновид суспільно небезпечних наслідків (як кате-

горія трудового права та права соціального забезпечення) [15]. У ч. 3 ст. 292 КК йдеться про наслідки у вигляді «нещасних випадків з людьми».

Загалом вживання поняття «нещасні випадки з людьми» стосовно галузі кримінального права є коректним і у випадку, коли йдеться про суб'єктивну сторону складу злочину (як синонім казусу [16]), і при аналізі об'єктивної сторони.

Причини нещасних випадків (як й інших наслідків) при виконанні робіт підвищеної небезпеки знаходяться не тільки в сфері конкретної (винної чи невинної) поведінки людини, а й за її межами. Вони можуть бути також обумовлені властивостями певних знарядь і засобів виробництва [17].

Найбільш типовою судовою помилкою при засудженні за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою є винесення вироку за ст. 271 КК України «Порушення вимог законодавства про охорону праці», а не за ст. 272 КК, причиною чого є неврахування того, що роботи є підвищено небезпечними, а не звичайними, як у ст. 271 КК України.

Якщо ж при виконанні робіт, що не належать до підвищено небезпечних, відбулося порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, дії винного кваліфікуються за ст. 270 КК «Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки».

Є певні особливості щодо конкуренції норм, передбачених статтями 272 та 273 КК. За ст. 273 КК буде кваліфікуватися вчинене, коли на підприємстві або у цеху, що визнані вибухонебезпечними, внаслідок порушення вимог правил безпеки при виконанні робіт з підвищеною небезпекою (наприклад, при виконанні робіт на висоті хтось скористався запальною, робітник запалив сірника тощо) стався вибух.

При порушенні у вибухонебезпечному цеху правил вибухопожежобезпечності, дії винного підлягають кваліфікації за ст. 273 КК незалежно від того, виконувалися при цьому роботи з підвищеною небезпекою чи ні.

Якщо на вибухонебезпечному підприємстві виконувалися роботи з підвищеною небезпекою (наприклад, при вико-

нанні робіт з переміщення вантажів кранами зірвався вантаж, вибух не відбувся та й не міг відбутися), і внаслідок порушення вимог правил безпеки настали суспільно небезпечні наслідки, передбачені КК (було заподіяно загибель людини), дії винного слід кваліфікувати за ст. 272 КК.

Розмежувальними критеріями злочинів, передбачених статтями 240 та 272 КК України, можуть бути визнані: 1) об'єкт злочину; обстановка вчинення злочину; суб'єкт злочину [18].

Отже, на даний час роботи з підвищеною небезпекою пропонуються визначати як роботи, що містять підвищену вірогідність спричинення шкоди потерпілим, виконання яких урегульовано спеціальними правилами (газонебезпеч-

ні, підземні роботи на шахтах та рудниках, водолазні, верхолазні та на висоті й інші) [19].

Перелік робіт з підвищеною небезпекою, що застосовується для кваліфікації злочинів проти безпеки виробництва на даний час, затверджено наказом Державного комітету з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 р. № 15, вказаний Перелік є вичерпним.

Інший Перелік видів робіт підвищеної небезпеки, що був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 р. № 1107, застосовується для надання дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.

ПРИМІТКИ

1. Уголовный кодекс Украины : науч.-практ. ком. / отв. ред. Е. Л. Стрельцов. — 5-е изд. — Х. : ООО «Одиссей», 2008. — С. 524.
2. Про затвердження Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності : наказ Фонду держ. майна України від 25.06.2008 р. № 740 // Офіційний вісник України. — 2008. — № 60. — Ст. 2042.
3. Порядок обліку дорожньо-транспортних пригод : затверджений постановою КМУ від 30.06.2005 р. № 538 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 27. — Ст. 1569.
4. Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів : наказ Мін. охорони навколишнього середовища України від 20.07.2009 р. № 389 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 63. — Ст. 2242.
5. Крайник Г. С. Питання об'єкта злочинного порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою / Г. С. Крайник // Вісник прокуратури. — 2007. — № 1 (67). — С. 35—40.
6. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ в редакції Закону № 229-ІV від 21.11.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49. — Ст. 668; Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 2. — Ст. 10.
7. Перелік робіт з підвищеною небезпекою : наказ Держ. комітету з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 р. № 15 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 8. — Ст. 455.
8. Перелік видів робіт підвищеної небезпеки. Додаток 2 до порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки : затверджений постановою КМУ від 26.10.2011 р. № 1107 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 84. — Ст. 3077.
9. Див. п. 1 Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 26.10.2011 р. № 1107 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 84. — Ст. 3077.
10. Див. Перелік робіт підвищеної небезпеки: додаток 1 до Порядку видачі дозволів Державним комітетом з нагляду за охороною праці та його територіальними органами від 15.10.2003 р. № 1631 // Офіційний вісник України. — 2003. — № 42. — Ст. 2222.
11. Перелік робіт з підвищеною небезпекою : наказ Державного комітету з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 р. № 15 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 8. — Ст. 455.
12. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 р. № 7 «Про практику застосування судами України законодавства про злочини проти безпеки виробництва» // Вісник Верховного Суду України. — 2009. — № 8. — С. 17.

13. Крайник Г. С. Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Г. С. Крайник ; Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». — Х., 2011. — С. 62.

14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 46—47. — Ст. 403.

15. Борисов В. І. Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою : монографія / В. І. Борисов, Г. С. Крайник. — Х. : Юрайт, 2012. — С. 89.

16. Було запропоновано надати визначення поняття «казус» у КК України. Див.: Крайник Г. С. З приводу реформування окремих положень розділів V, VIII та X Загальної частини КК України / Г. С. Крайник // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 11—12.10.2012 р. / редкол. : В. Я. Тацій (гол. ред.), В. І. Борисов (заст. гол. ред.) [та ін.]. — Х. : Право, 2012. — С. 175—177.

17. Борисов В. І. Злочини проти безпеки виробництва: поняття та види. Кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки : монографія / В. І. Борисов, О. О. Пашенко. — Х. : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. — С. 21.

18. Борисов В. І. Щодо проблеми відмежування порушення правил охорони або використання надр (ст. 240 КК) від порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272 КК) / В. І. Борисов, Н. В. Нетеса // Питання боротьби зі злочинністю. — Вип. 25. — Х. : Право, 2013. — С. 74—86.

19. Борисов В. І., Крайник Г. С. Зазнач. праця. — С. 89, 90.

Крайник Григорій. Определение работ с повышенной опасностью в Украине.

В статье проанализировано понятие работ с повышенной опасностью в Украине, правильное понимание которого будет способствовать уменьшению ошибок при квалификации преступлений против безопасности производства.

Ключевые слова: работы с повышенной опасностью, нарушение правил безопасности.

Krynik Gregory. Definition of the works with high-risk in Ukraine.

The article is devoted to the analyzing of the works with high-risk in Ukraine, a proper understanding of which will reduce errors in the qualification of crimes against safety of manufacture.

Key words: work with high-risk, security breaches.